

Haphazardness, Haughtiness, & Hopelessness

פרשת וירא תשפ"ב

GENESIS

PARASHAS VAYEIRA

19 / 31 - 20 / 3

for he was afraid to remain in Zoar; he dwelt in a cave, he with his two daughters. ³¹ The older one said to the younger, "Our father is old and there is no man in the land to marry us in the usual manner. ³² Come, let us ply our father with wine and lay with him that we may give life to offspring through our father."

³³ So they plied their father with wine on that night; and the older one came and lay with her father, and he was not aware of her lying down and of her getting up.

³⁴ And it was on the next day that the older one said to the younger, "Behold, I lay with my father last night; let us ply him with wine tonight as well, and you come lay with him that we may give life to offspring through our father."

³⁵ So they plied their father with wine that night also; and the younger one got up and lay with him, and he was not aware of her lying down and of her getting up.

³⁶ Thus, Lot's two daughters conceived from their father.

³⁷ The older bore a son and she called his name Moab; he is the ancestor of Moab until this day. ³⁸ And the younger one also bore a son and she called his name Ben-Ammi; he is the ancestor of the children of Ammon until this day.

1-6-

ArtScroll Chumash

31-38. Lot's daughters: Moab and Ammon — the roots of Jewish monarchy. [This theme is treated at length in the Overview to the ArtScroll edition of Ruth.] Lot's daughters were modest, righteous women whose actions were nobly motivated. Thinking that the rest of the world had been destroyed in the upheaval of Sodom — and that even Zoar had been spared only while they were there — they felt that it was their responsibility to save the human race by bearing children, even though the only living male was their own father. The Torah does not label their actions as incestuous because they sincerely thought there was no other way to insure the propagation of the species. Because their intentions were pure, they merited that among their descendants would be Ruth, ancestress of David, and Naamah, queen of Solomon and mother of Rehoboam, his successor and the next link in the Davidic chain (R' Bachya). Lot, however, was not comparable to his daughters; his intentions were not at all sincere. Even though he was intoxicated and unaware of what he was doing the first night, he knew in the morning what had happened [see v. 37] — but allowed himself to be intoxicated again, knowing full well what the result would be (Rashi). Unlike his daughters, he knew from the angels that the upheaval was to affect only a limited group of cities, not the whole world.

MIDKASH RABBAH VAYEIRA

The Midrash continues to discuss Lot's everlasting shame: R' Tanchuma — רבי תנחומא בר רבי חייא משם רבי הושעיא תיקומא son of R' Chiya said in the name of R' Hoshaya the interpreter: ^[79] אין כל שבת ושבת שאין קורין בה פרשתו של לוט — There is never a Sabbath on which the passage of Lot is not read from the Torah. ^[80] מאי טעמיה בקבל תושבא והגלע? — What is the reason for this? For the above verse in Proverbs concludes, he will be exposed in every Torah conclave. ^[80]

2-6-

⁷⁹ Apparently it was once the practice every Sabbath to read publicly in the synagogue the story of Lot and his daughters (Yefeh To'ar, etc.), so as to teach the public about the dangers of intoxication (Matnos Kehunah; Eitz Yosef). [The majority of commentators (Yefeh To'ar, Eitz Yosef, Maharzu Radal) prefer an alternative version of the text, substituting שנה ושנה ("There is never a year...") for שנה ושבת ("There is never a Sabbath..."), for the story of Lot is read in the synagogue each year as part of the annual cycle of reading the Torah. It should be noted, however, that in Eretz Yisrael (where Bereishis Rabbah originates) it was not customary to read through the entire Torah every year, but in a three-year cycle.] See Insight A.

⁸⁰ That is, Lot's shame is exposed in every synagogue where the Torah is publicly read. The Talmud gives a similar interpretation of this verse in Nazir 23b and Horayos 10b.

ונראה בטעם הדבר, שכשם שאדם מקבל מהוריו בתולדה את טבעו ואף תכונות גופו, כך מקבל הוא מהם את הרגש ואת כוונת הלב שהיו מנת חלקם בקריאתו, ומחשבתם וכוונתם נותנים את התוכן לשם שבו נקרא. נמצא, שהתנהגותו של אדם מושפעת משמו, וממחשבת הלב שנלוותה לנתינת השם.

קנה

עליון

פרשת וירא

6 לתת

בספר "אגרות משה" (הקדמת חלק ח') מובאת עובדה מרעישה שסיפר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בעל ה"אגרות משה" מתקופת רבנותו ברוסיה:

בתחילת חורף תרפ"ב חלה בעירו סטארובין אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב. חוליו היה חולי מוזר. לשונו התנפחה בפיו, וכולו נחלש ונחלה מאור.

3 באר ה"ה

ה) עוד צ"ב שהתורה מאריך כל כך שבנות לוט ילדו עמום ומואב, ולמה הוצרך התורה להגיד כל זה, וביותר קשה להבין מה שהתורה מספר האופן שנוולדו ע"י שחשבו שכל העולם חרב רק הם נשארו, ואין איש עוד בעולם שיקח אותם לנשים, וצ"ב מה מלמד אותנו התורה בזה.

4

רבינו בחיי כתב ששתי בנותיו של לוט לשם שמים נתכוונו, ובן נח מותר בבנותיו, ולא התכוונו לזנות ולכן לא כתוב כאן לשון זנות. ועוד אמרו חז"ל (נוזר כ"ג ע"ב) שהבכירה שהזדרזה למצוה זכתה להקדים ארבע דורות בכלל ישראל, הרי שחז"ל מפרשים את הענין לשבח, והטעם הוא מכיון שהם חשבו שלא נשאר אף אחד בעולם שיוכל להוליד חוץ מהם. וזכו שיצאו מהם מלכות בית דוד, מרות המואביה אמה של מלכות, ומנעמה העמונית אשתו של שלמה ואם רחבעם, שמהם נשתלשל כל זרע בית דוד עד משיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו.

עוד איתא בחז"ל (מדרש אגדה וירא י"ט הובא ברש"י) שאת היין הזמין להם הקב"ה למערה, ומבואר שהקב"ה רצה במעשה זה כדי לסייע במעשיהם [ועייין ברש"י (כפסוק ל"ג) שמשמע שהיה בזה צד של גנות, וצ"ע].

R. Hofstadter 313-313 313 5a

שמו של אדם גורם את התנהגותו

ונראה לבאר זאת על פי דברי הגמרא (ברכות ז ע"ב): "מנא לן דשמא גרים נ-שמו של האדם משפיע על התנהגותו? אמר רבי אליעזר, דאמר קרא (תהלים מג ט): 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ', אל תקרי שמות אלא שמות". מתבאר אם כן, ששם הוא מדינתו ודוא המודיר את תוכו האדם.²

ישראל באים עליהם לארצם. ורק שהיו מתייראים מהם ג"כ ("ויגר מואב") בשומעם מה שעשו לסיחון ועוג. (ובזה מובן מה שאומרים בקינות בט' באב (קינה ל"ט): "איכה למואב בני ציון באף חוללו על רוב גאונך", ר"ל: שכל האף של מואב כלפי בני"י היה מטעם גאונתם במדרגה.)

ובזה יובן למה כתיב ל' "העם" גבי "ויגר מואב", דהיינו: שהיו מתייראים מהם מתוך גבורתם בתור עם חזק שבא ללחום נגדם. ואילו "ויקץ מואב" נאמר רק מפני שעם הזה הוא "בני ישראל" דוקא, ולא סתם עם, ומטעם הנ"ל.

ולכן לא בקש בלק מבלעם שיברך את מואב בהצלחה במלחמה נגד ישראל - כיון שזה לא היה די למואב, אלא שיורידו בני"י ממדרגתם הנעלה. ורק אחר שמאס הקב"ה בהם, שינצחו מואב אותם במלחמה. וכך היתה עצתו של בלעם להם: "אלוקיהם של אלה שונא זימה הוא" (סנהדרין ק"ו.), שכן היה רצונם להתגבר על ישראל רק ע"י ירידתם במדרגה ומאסם ע"י ה' שלקח אותם - ולא מואב - לעם סגולה.

10 R. Geler - ביקי תורה

Why will Klal Yisroel's ultimate redeemer stem from such an unseemly background?

Consisting purely of kedushah, the Shechinah cannot rest in a spiritually deficient world. Man's mission is to refine and perfect the world, enabling the Shechinah to reside within it, and this goal will be realized with the advent of Moshiach. Moshiach, who will bring the world to ultimate perfection, will himself be one who has transformed a deficient essence into one of elevation and perfection.

11 Mother of Royalty - R. Badach

3.6 "AND SHE WENT DOWN UNTO THE THRESHING FLOOR, AND DID ACCORDING TO ALL THAT HER MOTHER-IN-LAW BADE HER."

Of Moab it is written (Jeremiah 48.30): "I know his arrogance, says the Lord, that it is illfounded."
 R. Simon said: Moab was first conceived not out of noble motives, but in a spirit of immorality, as it is said (Num. 25.1): "And Israel dwelt in Shittim..."
 His scions did not act thus, but with a noble motive, as it says "And she went down unto the threshing floor, and did according to all her mother-in-law bade her." (Ruth Rabba 5.14; Gen. Rabba 51; Yalkut Shim'oni 331)

"AND SHE WENT DOWN TO THE THRESHING FLOOR."

Ruth's shock, as she went out to fulfill this noble assignment, is quite understandable.

She was going at night, to a strange threshing floor, to a strange man.

Would Boaz realize what she was doing, and not deem her deed wicked? Would he understand her pure intentions, since she had come to seek the fulfillment of the mitzvah of levirate marriage, for the sake of Heaven?

פירוש הרא"ש

טז] ויט אליה אל הדרך. ואם תאמר וכי איש כמו יהודה שהיה צדיק איך היה נוטה אל זונה אשר לא הכירה, ואולי היתה ממוזרת או כנענית וישחית זרע קדוש בה. ויש לומר דהכי פירושו, ויראה יהודה והלך לדרכו, ויט אליה כלומר בא מלאך והטהו בעל כרחו. אחיא גזירה שוה, כתיב הכא ויט אליה אל הדרך, וכתיב ההם ותט האתון מן הדרך (במדרש ככ כג) גבי אתון בלעם, כמו שאותה הטיה על ידי מלאך כך ההטיה דהכא על ידי מלאך, כשביל המלכים שהיו עתידים לצאת ממנה, ומאת ה' היתה הטיבה. ואין תימא איך יצאו כל כך דרך גנאי. דהא אמרו ז"ל (יומא כב:) אין ממנין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו שאם יתגאה על הציבור אומרים לו חזור לאחוריך, פירוש שמץ פיסול, כמו כן הכא אילו היו יוצאין מלכים מיהודה שלא כדרך גנאי היה מתגאה על השבטים, לפיכך אם יתגאה יאמרו לו שתוק כי לא יצאו ממך אלא על דרך גנאי:

כשראו ססופו קרב, בא רבי משה שהיה רב העיר לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו ולהשאירו עם רבי משה ביחידות. כשיצאו סיפר לרבינו את סיבת חליו. וכה היו דבריו: שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא, הקשה: כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן, אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהם, ודיבר עליהן בדרך בזיון. בלילה הופיעו בחלומן שתי נשים זקנות מאוד, שראשן ופניהם מכוסים ואמרו שהן הן בנות לוט, הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתו, ובאו מעולם האמת לענות לו. הן טענו שמאחר שיכולים בני אדם לומר שכיון שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסודם לא מעשה זנות היה שם אלא מעשה נס ונתעברו מן השכינה כביכול, ולייסד דת חדשה כמו הדת הנוצרית, לכן כדי להקדים רפואה למכה קראנו לבנים שנולדו עמו ומואב, להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם, וכל כוונתנו בזה היתה לטובה. וסיימו שמאחר שאותו אדם דיבר עליהן בזלזול, ייענש מידה כנגד מידה כעונש המרגלים (רש"י במדבר יג. לו) שלשונו תתנפח בחולי משונה וכך ימות. כשסיים האיש לספר את סיפורו, היסב את פניו לקיר ונפטר לבית עולמו. רבי משה היה מספר סיפור זה וראה בו ענין אמיתי.

הלימוד ממעשה נורא זה, עד כמה צריך להזהר שלא להרחיב ולהגדיל הטאי הראשונים יותר ממה שגילו לנו חז"ל.

7 אוצרות וירא התורה

למדים אנו ממעשה נורא זה כמה זהירות צריך לנקוט, כשמוציאים דיבור אחד מהפה, ותמיד יש ללמד זכות על הזולת (עיי' בספר "אוצרות התורה" ויקרא, עמוד רל"ה).

בפסיקתא דרב כהנא (פרשה מג) כתוב, שלא זו בלבד, אלא הקב"ה שילם לבנות לוט שכר טוב על מעשיהן זה. כשבא לרחקם ריחק את עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ע"ש.

"האדם יראה לעניים וה' יראה ללבב". הרי לנו מעשה אשר לעין כל נראה מרוחק ומתועב ונבזה, ואין כל צד של לימוד זכות. והנה חז"ל מגלים לנו שהכל היה לטובה והקב"ה אפילו שריחקם, חס עליהן ולא ריחק את הנקבות בעבור מעשה זה, ויצא מהן מלך המשיח.

8 קיב נתיבות וירא חיים

"וכדי להסביר את הענין, צריך להקדים מש"כ רש"י ז"ל מהמדרש עה"פ (בראשית י"ט ל"א): "אבינו זקן ואיש אין בארץ וכו'", וז"ל: "סבורות היו שכל העולם נחרב כמו בדור המבול", עכ"ל. ולפ"ז נראה שחשבו את עצמן (ואת אביהן) לצדיקים יותר מאברהם ומשפחתו שמתו בהפיכת העולם לפי דעתן. וחשבו עוד: שבמצב כזה הותרה להן ביאת אביהן, וכמו שהותרה לקין והבל לישא את אחיותיהם, וכדאי' בגמ' (ירושלמי יבמות י"א א): "מהו 'חסד הוא' (ויקרא כ י"ז)? שלא תאמר: הא קין נשא אחותו, והבל נשא אחותו? אלא: חסד הוא שעשיתי עם הראשונים שיבנה העולם מהם, שנאמר (תהלים פ"ט ג): "כי אמרתי עולם חסד יבנה", עכ"ל. ומכיון שכן, כשנולד בן לבכירה, לא התביישה לקרוא לו בשם מואב - שבא מאביה - מתוך שחשבה שהותרה לה הביאה ושעשתה מצוה על ידה.

אבל כשנתגלתה אח"כ שלא היו יחידים בעולם, ושלא ניצלו אלא בזכות אברהם, וכמו שאמר המלאך לאביהם: "אתה הרשעת עמהם, ובזכות אברהם אתה ניצול" (רש"י ז"ל עה"פ י"ט י"ז), ושע"כ לא הותרה לה ביאת אביה, נתעוררה שנאה וקנאה בלבם של מואב ועמון מפני לידתם באיסור, וביותר בלבם של מואב מפני הבושה שנתגלתה לכל ע"י קריאת שמו שנולד באיסור ממזר, על אברהם ומשפחתו ששמרו דבר ה' ושנולדו בקדושה. ושנאה זו נתגדלה במתן תורה כשנבחרו ישראל, ולא הם, להיות עם סגולה לה'. ועל כן עיקר שנאתם את ישראל אז היתה מפני מדרגתם הרוחנית, ולא מפני שהיו

17 A man who shall take his sister, the daughter of his father or the daughter of his mother, and he shall see her nakedness and she shall see his nakedness, it is a disgrace and they shall be cut off in the sight of the members of their people; he will have uncovered the nakedness of his sister, he shall bear his iniquity.

Artscroll

17. קקד — Disgrace. Literally, the word means "kindness," a strange term in relation to incest. It is intended to answer the question, "If it is immoral for a brother and sister to live together, then why did God permit Cain and Abel to marry their sisters?" The answer is that it was a kindness for God to allow that, so that the human race could go on (Rashi; Sifra). According to Radak, the word קקד has two meanings: kindness and disgrace. The two are related, because the disgrace of immorality is the product of overindulgence. Someone who is too anxious to give pleasure and is reluctant to discipline herself or others is in danger of lapsing into the sin of immorality. [See ArtScroll Genesis pp. 371-3.]

An Overview/The Patriarchs [372]

Artscroll

As we have seen, Abraham represents chesed, for the decisive factor in Abraham's personality was the unceasing urge to help others. Isaac represents gevurah, for his prime trait was the introspective, self-critical fear of God that sought constantly to purify his motives and perfect his deeds. Jacob — the last of the Patriarchs — represents tiferes, for he was the weaver of the triple thread that eternally combined chesed and gevurah with truth as embodied in Torah. Not until Jacob's work was done was Israel's 'Fatherhood' stage complete, for until then, the national future was not secure. Abraham's chesed and Isaac's gevurah both contained the seeds of mortal danger, for although each of them had taken his own primary characteristic and nurtured, guided, chiseled, and polished it into a spiritual masterpiece, it was not yet enough. There is a danger in chesed and a danger in gevurah.

The single-minded determination to help others requires one to ignore his personal needs. It requires total humility, for if one's own status, dignity, and comfort matter, then he will stand ahead of others. Even if his own desire for fulfillment can be achieved only by winning recognition as the unselfish protector of the weak, then his kindness is tarnished by an inherently selfish need to use the deficiencies of others as stepping stones to the attainment of his own ends. Or the zeal to obtain funds for charity can lead to excessive giving and borrowing.

Unbridled kindness can lead to results that are perversions of the generous spirit that inspired it. King Saul felt compassion for Agag, king of Amalek, and allowed him to live, in defiance of the heavenly command transmitted to him by the prophet Samuel. Another generation of Amalek was born and even-

tually Haman descended from Saul's 'kindness' (see Overview, the Book of Esther, Artscroll ed.). The Torah describes incest as chesed, for the indulgent wish to give pleasure can degenerate into the immorality that equates sin with love and filth with flowers.

Such are the dangers of uncontrolled chesed. Nevertheless chesed is good, it is sublime. God created the universe in order to provide the conditons that make His own kindness possible. The election of His chosen people waited twenty generations and two thousand years until the advent of the Patriarch who was, is, and shall always remain the epitome of kindness. Let us not fail to recognize, however, that Abraham's kindness was not unbounded by principle. When God's will demanded it, he could set aside his personal inclinations. When necessary, he could take up arms against the abductors of Lot and expel Hagar and Ishmael. He was in control of his chesed

לוט, ולהבין מה היא מייצגת ומסמלת. נחזור לאחור ונסה להבין מתי בדיוק עובר לוט להיות מוגדר "רשע". נקודת המפנה בהתייחסות ללוט נמצאת ברגע הבחירה שלו בערי הכיכר - בראותו כי כולה משקה. רצונו של לוט להתגורר באזור פורה ומשגשג, גובר על רצונו לחיות בשכנות לאברהם. ואכן אברהם רואה ויכוח זה באופן רחב ועמוק יותר מסכסוך רועים בעלמא. אברהם אומר ללוט "אל נא תהי מריבה ביני ובינך" כלומר מריבה זו היא בעצם בינינו, אל נא נריב. לוט נכון לוותר על חיי שכנות לצד אברהם אבינו על כל המשתמע מכך, על מנת לחיות חיי רווחה ושגשוג כלכליים. (גם הוויכוח המוביל לפרידה, נסוב סביב נושא כלכלי, הארץ אינה נושאת את מקנה לוט ומקנה אברהם) נראה כי לוט מבכר את רכושו על פני כל ערך אחר, ומעמיד אותו בראש סדר העדיפויות.

זהו הרן אשר הוליד את לוט. גם לוט, כמו אביו, נכון ללכת בדרך האמת. נכון למסור את נפשו על מצוות החסד, מסירות נפש שאין דומה לה. אנו רואים כי גם לאחר שהייה ארוכה בסדום המושחתת והמופקרת, צועד לוט בדרך הישר. אך השוני הקיצוני בין אברהם ללוט הוא בנקודה זו: אברהם מעמיד את נאמנותו לבורא במקום הראשון, והיא נאמנות מוחלטת ללא כל תנאי. בעוד לוט מעמיד במקום זה את רכושו וקנייניו, ורק אם מתאפשר לו לצרף אליהם את האמונה בבורא, הוא נכון לצעוד בדרך האמונה. זוהי בעצם התפתחות מידתו של אביו הרן - נאמנות מותנית. שהרי הרן מתנה את נאמנותו באפשרות לחיות את החיים עצמם, ובנו לוט מתנה את אותה נאמנות, באפשרות לקיים חיי נוחות.

ואילך הוא הולך ונגרר אחר רכושו, המהווה מרכיב מהותי בחייו. עד שגם כשבאים המלאכים להצילו מתוך ההפיכה, הוא מתמהמה. וכפי שמבאר שם רש"י "ויתמהמה: כדי להציל את ממונו". כלומר, לוט קשור כל כך לרכושו גם בעת שסכנה ברורה ומיידית נשקפת לחייו. רכושו של לוט נמצא בחשיבות עליונה מעל לכל דבר אחר ולו גם חייו שלו עצמו.

פרשת בנות לוט, מתבארת אף היא באור חדש. בנות לוט רוצות "לחיות מאביהם זרע", כלומר, להמשיך את מורשתו של לוט. מורשת לוט היא חסד ללא גבול, חסד מוחלט ומושלם. בעוד חסדו של אברהם, הוגבל בעשרת ניסיונות יראת אשר האיל ניסה אותו בהם. ולא רק אותו כי אם גם את בני ביתו (וכפי שנתבאר)

בארוכה בשיעור יצחק ע"ש הצחוק). בניסיון העקידה, החותם את עשרת ניסיונות הגבורה, צועדים עם אברהם גם ישמעאל ואליעזר. מבין תלמידיו של אברהם נותר לוט האחרון אשר פועל במידת החסד באופן מושלם, נטול גבולות. אלא שכאמור, חסד נטול גבורה עלול להתקלקל ולהפוך לתאוה. בנותיו של לוט רוצות להמשיך מורשת זו מאחר ו"איש אין בארץ" אין עוד איש הפועל בדרך זו, מלבד לוט. אך "אבינו זקן". כלומר, אבינו עצמו מיואש ואין הוא רואה את דרכו נמשכת. "זקן" הוא זה אשר עמד מלדת, ואינו טורח עוד בהעמדת הדור הבא. הוכחה לפרשנות זו של בנות לוט אודות אביהם, נוכל לראות בעובדה שלוט נוטש את צוער ועובר לגור בהר. נראה כי לוט אכן מיואש מלהשפיע ולשנות את שכניו ואנשי מקומו. ועל כן בנותיו אינן רואות כיצד תימשך השושלת ומי ימשיך את דרכו של אביהו, דרך החסד המושלם, נטול הגבולות.

אמנם ידוע להן כי אברהם עודנו חי, שכן בבריחתם מסדום, מסרב לוט לברוח ההרה על מנת שלא לחסות בצילו של אברהם. וכפי שביאר רש"י שם את הפסוק "לא אוכל להימלט ההרה פן תדבקני הרעה ומתי". אין לוט חפץ לגור בשכנות לאברהם מאחר ולעומתו ייחשב הוא רשע. אך בנות לוט רוצות להמשיך את מורשתו של אביהן. מורשתו של אביהן שונה ממורשתו של אברהם, כפי שביארנו, לוט עוסק בחסד חסר גבול וצורך. נוכל באופן זה להבין את דברי המדרש, כי "לוט נתאה לבנותיו ובנותיו לא נתאו לו" (מד"ר נא. ט) ולבאר כי זוהי הסיבה לכך שבנותיו של לוט משקות אותו יין, מאחר וכוונותיו אינן טהורות. בעוד כוונת בנותיו היא טהורה, הן מעוניינות אך ורק להשאיר המשך למורשת לוט.

and not vice-versa, he said yes not because he was too weak to say no; he took his natural predilection toward kindness and utilized as a God-serving, not a self-serving vehicle. That was the greatness of Abraham.

A man with his nature could have become a crony of the licentious kings of Egypt and Canaan among whom he lived — for isn't immorality, too, a possible by-product of unchanneled kindness? His compassionate spirit could have found a place in his household for greedy Lot, murderous Ishmael, and idolatrous Hagar. Haven't many great and potentially great people been undone by an inability to be uncompromisingly strong in the face of entreaties by their loved ones?

It is not incidental that the emergence of the Two Thousand Years of Torah began with Abraham's initiation of Charanite converts to the teachings of the Torah (see above). Abraham utilized every ounce of his *chesed* for good, but he also harnessed its potential for excess. He took Torah — the ultimate truth —

and allowed it to guide him to *gevurah* when called for, resulting in his product of תְּפָאֶרֶת שְׁבָחָהּ, the *chesed* personality that won fulfillment.

He had two sons, both of whom were heirs to his *chesed* teaching. During this embryonic era in Israel's development when the seeds of the entire national future were being sown, God wanted Isaac to forge a path all his own. Isaac was endowed with the archetypal *gevurah* personality. But Ishmael broke no new spiritual paths. He saw Abraham's kindness, but he failed to perceive the steel which underlay it, the principle which directed it. His challenge, like Abraham's was to face the test of *chesed* and arm himself with גְּבוּרָה שְׁבָחָהּ, the strength within kindness, that would result in תְּפָאֶרֶת שְׁבָחָהּ, the splendor of truth that could be developed within kindness to create the human masterpiece of an Abraham. But Ishmael failed. He perverted kindness into indulgence, a degeneracy that found apt expression when he descended with his mother to licentious Egypt, eventually to found a nation distinguished for lust, so dedicated to the satisfaction of its passion that it is quite ready to kill and plunder in its service.

20 Isaac sublimated his trait just as Abraham had sublimated his. But in *gevurah*, too, there is a danger. The inward-looking person, dedicated to self-perfection can become obsessed with his own needs with the result that other people become inconsequential, even contemptible, in his eyes. If his own development is paramount, then he can come to regard others as his tools, meant to serve him, to be used by him. The *gevurah*-person must temper his nature with *chesed* in order to attain perfection. Otherwise, he can become an evil, rapacious monster.

Isaac had two sons. Jacob was heir to Isaac's *gevurah* and Abraham's *chesed*. From his youth he was dweller in the tents of Torah. When he departed from Isaac and Rivkah to found his own home, he secluded himself for fourteen years in the Academy

where he immersed himself uncompromisingly, indefatigably into the sea of Torah. With his passion for truth, he formed the perfect blend of attributes and became the final Patriarch, father of the family without blemish.

But Esau was different. He inherited his father's strength without his grandfather's compassion and without his brother's quest for truthful splendor. The result was the viciously selfish person who became the embodiment of callousness and disregard for others. Esau was a murderer because he deemed the lives of others to be too insignificant to stand in the way of his desires. Arrogance, cruelty, plunder, murder — all these are characteristics of Esau the strong, Esau the unbridled. Because Jacob was the ultimate in good, Esau was the ultimate in evil — resulting in his eternal war against all that Israel represents down through the ages. (This concept will be discussed at length in the *Overview to Toldos*.)

היטבת חסדך האחרון מן הראשון — המפרשים מתלבטים בענין החסד הראשון. רש"י מפרש "החסד שעשתה עם החיים והמתים", והתרגום יונתן אומר "חסדך הראשון שנתגיירתי" (עין באלשי"ך ובאגרת שמואל). לכאורה יש להבין, מה ענין גירות לחסד? אלא נראה שכל מעשיה של רות, לרבות רצונה להתגייר, באו מתוך דחיפה של חסד. שכן ביתרו וברחב וכן בנעמן אתה מוצא שהגיעו כולם, כל אחד ואחד לפי השגתו, את הכרתם באלקי ישראל. אבל מפי רות אין לנו הבעה כזאת, ובעוד שהכתוב מדגיש את דביקותה בנעמי אין ביטול על דביקותה בה'. גם בשעת התגיירותה היא אומרת לנעמי: "עמך עמי ואלקיך אלקי" — דבריה מוסבים בעיקר על נעמי. ואולי עצם הדבר שדבקה בחמותה דביקה של חסד היא היא הדביקות בה' ובתורתו, כי ה' חסד ותורתו חסד. עכ"פ יוצא לנו שגם הגירות שלה נבעה ממידת החסד, וזהו הקו של משיח.

ניתן לבאר עוד על פי דברי חז"ל על הכתוב "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב" (שיר השירים ז, ב) — "בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב — שהיה תחילה לגרים" (הגיה ג. ע"א), ומבאר רש"י שנקבו לבו להפיר את אביו שבשמים. כלומר, מידת הנדיבות (החסד) של אברהם היא שהביאתו להכרת האמת. בענין זה ישנה הארה גדולה: אין אפשרות לאדם להגיע בשכלו לידי בינה צרופה ולדבוק במקור האמת אלא אם כן לבו זך וטהור, שאלמלא כן הלב מפריעו, ולפיכך מידת החסד שגרות היא שקרובה אותה להכרת אביה שבשמים.

23 ואשר לחסד האחרון מפרשו בונו עצמו: "לבלתי לכת אחרי הבהורים". ויש לנו בזה לימוד עמוק, שעם כל גודל הערכתו של בונו למסירות-נפשה של רות, שעזבה אחריה את כל חמודות החיים והלכה אל עם אשר לא ידעה, הרי בזה שבאה להפקיד את חייה ביד איש זקן, אע"פ שהוא גדול הדור ושופט ועשיר, ראה גילוי-נפש יותר גדול מצדה. בויתוריה הקודמים יש גם קו של אצילות-נפש, אבל ויתורה האחרון אין בו שום צד של יפְתָה ואף יש בו כדי לעשותה נלעגת בעיני הבריות, ואעפ"כ מצאה כוח-נפשי גם לצעד זה, כדי להקים את שם המת, ולפיכך גדול חסדה האחרון מן הראשון.

(A) Reading the Passage of Lot Every Sabbath R' Shimon Schwab, suggests that perhaps there is no need for emendation and we can keep the words of the Midrash as is. The phrase, "the passage of Lot," is not referring specifically to the Scriptural verses of Genesis Ch. 19, but to the theme of Lot's behavior. Lot initially showed great devotion to Abraham, and seemed perfectly righteous. However, at some point, Lot suddenly departed from Abraham to join the wicked of Sodom. Why the change in direction? His long-lasting lust for wealth finally overcame him, and so he chose money over the company of Abraham. Scripture alludes to Lot's inner conflict in the verse, *And they captured Lot and his possessions — Abram's nephew — and they left; for he was residing in Sodom* (above, 14:12). The phrase *and his possessions* is seemingly out of place; the verse should have said: *And they captured Lot, Abram's nephew, and his possessions*. . . R' Schwab explains that by arranging the words of the verse in this order, Scripture is emphasizing that Lot placed his possessions between himself and the righteousness of Abraham.

"There is never a Sabbath on which the passage of Lot is not read" alludes to a similar behavior, which occurs on a weekly basis at the close of the Sabbath. Many people are focused on spirituality for the duration of Sabbath, and delight in the special peace and holiness of the day. But for some, immediately with the conclusion of Sabbath this elevated state is driven out by their prompt return to physical pursuits. The lessons that the day of rest should have imparted are lost in the rush back to their business concerns; the lofty goals with which the Sabbath should have left them are replaced by aspirations for wealth and luxuries. The actual Scriptural passage of Lot is read but once a year, but the allegorical "passage of Lot," the conduct in which material possessions form a barrier between a person and Hashem, is sadly played out every single Shabbos (Maayan Beis HaSho'evah, Lech Lecha, p. 29).

* My holy grandfather, the Kotzker Rebbe, said that *klal Yisrael* did not inherently possess the ability to establish a *malchus*, a royal house with the capability of functioning as Jewish kings. They thus had to import this potential from Ammon and Mo'av, their neighbors. Rus, the progenitor of the House of David, was from Mo'av.

The simple explanation of this is that Yisrael possessed an intrinsic tendency for unity. The result of this was that no one person could or needed to establish himself as the ruler over the others. One could compare this to the human body, in which it is nonsensical to claim that the arm could rule over, for example, the ear. If one truly sees one-

self as part of one's indivisible entity, then no ruler can emerge. The only exception to this is Moshe Rabbeinu, who was the king of Yisrael.¹ This merely proves our point, as Moshe was qualitatively different from every other member of the *klal* and in some very real way completely separate from it. It was this intrinsic superiority which enabled him to assume leadership.

Let us investigate the nature of Mo'av. This nation's beginning, like that of Ammon, had its roots in the incest of Lot with his daughters.² However, unlike Ammon, Mo'av's name alludes to the act with which it began; *Mo'av* means "from father." They are not ashamed to broadcast their sordid beginnings with every mention of their name. Indeed, we find that Yeshayahu describes them as follows:

We heard the pride of Mo'av. They are very proud; their pride and arrogance and their conception are improper.

(Yeshayahu 15:6)

* *Mo'av* is suffused with pride and haughtiness; we can reasonably say that this is the very essence of the nation. This may be a bad trait (at least in its manifestation in *Mo'av*), but without a little of it, in its kosher guise as a Torah *malchus*, the kingship could never exist in *klal Yisrael*. David HaMelech was descended from Rus the Moabite; hence, part of his spiritual makeup was inherited from Mo'av. While of course the characteristic of pride manifested itself in a positive manner in David, he could not have achieved his greatness without it.

In fact, without this the Jewish king cannot succeed. Indeed, Shmuel criticized Sha'ul HaMelech, David's predecessor, for being too humble:

Shmuel said, "Even if you are small in your eyes, are you not the head of the tribes of Yisrael?"

(Shmuel I 15:17)

Rebbi said in the name of Shmuel, "Why did the *malchus* of Sha'ul not continue? Because he had not an ounce of impurity."

(Yoma 22b)

...but in contrast, David originated from Rus the Moabite.

(Rashi loc. cit.)

It is apparent from all this that Sha'ul's lack of ability to raise

himself above the other members of the *klal* and to see himself as their superior and ruler meant that he and his descendants could never retain the *malchus* on a permanent basis.

ונראה שענין זה של גיאות עמון ומואב שורשו במעשה אמותיהן - בנות לוט, וכיאוור הדבר י"ל ע"פ דברי הספורנו על הפסוק "ואיש אין בארץ לבא עלינו" (יש"ל), וז"ל: אין איש בזה הגליל ראוי לבא עלינו, כדרך כל הארץ, שהמנהג הוא שלא תנשא האשה אלא להגון לה'. ע"כ. והנה בן נח מותר בבתו, ומ"מ גנאי גדול היה בעיני בני דורם [עיי' רש"י כ, א], ולמרות זאת בגאוותם העדיפו להתגנות בעיני כל מאשר להינשא למי שאינו הגון להם.

והרי כאן "גיאות" ו"עוון" שהמלך זקוק להם: גיאות - במה שהיו סבורות שאין איש ראוי להם, ועוון - שלא חששו מלעשות את הדבר שהיה נכון בעיניהם, למרות שידעו שדעת העולם מתנגדת לו ומגנה אותו. והנה שאול איבד את המלוכה כי חסרו לו מידות אלו: גיאות - "אם קטן אתה בעיניך", עוון - "כי יראתי את העם ואשמע בקולם", ועל כן נבחר דוד שבא מרות המואביה והיו בו מדות אלו כפי הראוי למלך.

רו	אסופת	בראשית	מערכות
			ר' עזריאל

ד. גאות

מיסודי הדעת הוא, כי כל דעה ומידה שהטביע הבורא יתברך באדם, עשויה לשמשו לטב ולמוטב. והאדם הוא הבורר לו שימושה. בדעתנו הוקבע, שישנן דעות טובות, ואחרות שהן מידות מגונות. והתאוה והקנאה והכבוד, ודאי דעות רעות הן למאוד. שעליהן הן שנינו (אבות דא, א), שהן מוציאות את האדם מן העולם. אבל קושטא דמילתא, שאין לך מידה, שהיא טובה תמיד, ולא דעה, שהיא רעה לעולם. ואם ברא הקב"ה עולמו והטביע באדם מגוון רחב של דעות, הרי ביד כולן לשמשו ככלי בעבודתו ית'.

~ ובודאי, המגונה שביניהן, אב נזקין המהה שורש פורה ראש ותולדותיה כיוצא בה - היא מידת הגאווה. הלוקה במידותיו - נפשו פגומה. אבל ביחס לבעל גאווה קבעו חכמים: "האי מאן דמתייהר - בעל מום הוא" (מגילה כט, א).

* ואף על פי כן מצינו להם לחכמים שקבעו: "תלמיד חכם צריך שתהא בו [אחד] משמונה בשמינית [של גאוה]" (סוטה ה, א). "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש - אינו תלמיד חכם" (יומא כג, א). כי עבודת ה' זקוקה למידה של גאוה. ועזות הנפש היא תכונה שהתנא רואה בה כלי הכרחי בעבודת הבורא: "הוי עז כנמר... לעשות רצון אביך שבשמים" (אבות ה, ג). ששפלות רוח בעבודה, מבאת לידי אנינות הדעת. וסופה היא מתגלגלת לידי רפינון והזנחה. שאין מעינות הרוח יכולים לפכות בלב שפל ואגון. רק לב המכיר במעלותיו, יכול לנצלן. לשמש בהן, ולהעפיל עמהם לדרגות הרמות ביותר.

ז. דוד מלכא

והעזות הזו, הבאה לידי ביטוי של גילוי, בגבהות הלב, ומאפשרת את כח המלוכה - היגע חרב פיפיות. כשהיא משמשת לצרכי גבוה ולהאדרת מלכות ה', היא מנשאת ומרוממת את נפש האדם, ומבאת אותו למצב של "ויגבה לבו בדרכי ה'".

אבל אם, חלילה, ירתום האדם את הכוחות הללו לצרכי החומר, יצמיחו שורש פורה ראש. והרי זה דוחק את רגלי השכינה, כמבואר בדברות רבותינו: "כל המתגאה, הקב"ה אומר עליו, אין אני והוא יכולין לדור בעולם" (סוטה ה, א). ועלול הוא להדרדר לג' העבירות החמורות.

"לעבודתו יתברך צריך שיהיה האדם ישי בפני עצמו. כאומרים ז"ל חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין ז, א). אבל מבלעדי זה, צריך להיות האדם שפל בפני עצמו, ויבטל עצמו בתכלית הבטול לרצון הש"ת. ומי שהוא ישי בפני עצמו, הוא שורש פורה ראש ולענה, ונתהווה ממנו גס רוח ומעותד לכל רע כו', כמו שאמרו ז"ל (סוטה ז, ב): 'כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז וכו'". (י"ט משמואל" בראשית תרע"ד)

ומזיגה מופלאה זו, בין גאות המלוכה, להתבטלות ושפלות בעיני החומר, אכן מצאנוה בשופי בדוד מלכא:

• כאן אנו עדים, שלט סנין מתוך הכחות הסדומיים, את מידת העזות במלוא מיצויה. מכוחה נעשה שופט עליהם. ואף חזר והתמודד בגאונם שלהם, באותו כח התקיפות שהפריש מהם גופם.

יג. מצוה ושברה

ועם האבוקה הזאת נשאת בדינו, נוכל להאיר מבתי גואי שני מאמרי חכמים. משה רבינו נצטווה מפי הגבורה: "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה" (דברים ב,ט). ומצינו לכך בדברי רבותינו שני טעמים, הנראים כחלוקים בתכלית:

אמר לו הקב"ה, לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית". (בבא קמא לה,א)

ובהשקפה ראשונה, הם נראים כטעמים סותרים. המאמר הראשון מצביע על כך, "שהקב"ה עושה עם הראשונים, בזכות האחרונים" (בר"י כט,ה). שלא נאסר על ישראל לצור על עמון ומואב. אלא משום ה'פרידות' העתידות לצאת מהן. והשני מצביע על זכות קדומה שהיתה חפונה עמהם מאבי אמותם.

אבל לאור מה שנתברר, חצובים שני הטעמים מגומא אחת. האיסור לחוסם במואב, אכן נובע מזכות מלכות בית דוד העתידה לצאת מהם. ודבר זה מתבאר מן הטעם הראשון המזכיר את רות 'אמה של מלכות' העתידה לצאת ממואב. רות זו, שנשאה עמה את כח תקיפות הדעת הנטוע בבית מואב, והובילתו והשרשתו בכנסת ישראל. והטעם השני המדבר בהכנסת האורחים המסורה שניהל לוט, דן במקורותיה של התקיפות הזו - תקיפות הדעת שגילה, אל מול מדינת שלימה הצרה על דלתותיו.

הכנסת האורחים של לוט היא גילוי של עוז התקיפות הזו. וכח כחה של עזות זו הנחילה לישראל את אותה מידה. והימנה נרקמה מלכות בית דוד הנצחית:

"מצאתי דוד עבדי - בסדום!"

102 ממעמקים בראשית

מוסר השכל

"כל ישראל בני מלכים הם" (שבת ט"ז ע"א). כל אחד ואחד חייב להתעצם במידת המלכות - להיות צורה מושלמת.

העדר מידה זו גורם שהאדם מתפעל מכל מצב שיש בו קצת קושי, ומכל פיתוי חיצוני. בלי כוח המלכות, האדם ישאר לעולם באותו דרגה, ולא יצליח להתרומם ולשנות את טבעו, ולחולל בקרבו מהפיכה - כל שכן לחולל מהפיכה אצל אחרים.

לעומת זאת ההדבקות במידת הצורה המושלמת נותנת כוח ועוצמה להתגבר על מצבים קשים, ולא להסחף עם הזרם. יתירה מזו - מידת הצורה המושלמת נותנת פתח תקוה לתיקון ולשינוי. ואומנם זהו הפן השני של מידת המלכות - המורה על הכוח לחולל מהפיכה, כמו שהתבאר במאמר הקודם.

כד באר וירא החיים

י"ח כלל זה, דהנה כל אומה מהשבעים אומות יש לה איזה מדה רעה, שהיא משוקעת ברע הזה ביותר, כגון עשו יש לו מדת רציחה, וישמעאל יש לו מדת תאוה, ונראה לומר שהרע של האומה מואב הוא יאוש, היינו שאין להם חיזוק כשבא לפנייהם מצב של דאגה ומיד נופלים ליאוש.

"אלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת תחכמוני" (ש"ב כג,ח) - אמר ר' אבהו, הכי קאמר, ואלה שמות גבורותיו של דוד, יושב בשבת [תחכמוני] - בשעה שהיה יושב בישיבה, לא היה יושב על גבי כרים וכסתות אלא על גבי קרקע כו'. 'הוא עדינו העצני' - כשהיה יושב וטוסק בתורה, היה מעדן עצמו כחולפת (- כופף ידיו ורגליו ביחד ויושב לארץ - רש"י). ובשעה שהיה יוצא למלחמה, היה מקשה עצמו כעץ כו'". (מ"ק סז,ב)

"אלה שמות גבורותיו של דוד!" ומשום כך אכן זכה למלכות נצחית.

30 ח. רות

ומה דרך יבור אדם, שהיא משכיל מכוחה, להיות משמש במידות ההתנשאות והשפלות כהדי - כל אחת מהן במקום שהיא צריכה.

ונראין הדברים, שלב הנחון בכח ההתנשאות, אבל רפור במידה גדושה של חסד, הוא זה שיכול לשמש ככהונת מלכות דקדושה. כח התקיפות, השתול ומעורה בתכונת החסד, יוצרים מיוזג מלכותי זה. כי התנשאות הנובעת מלב מגובל וגדוש בחסד, אינה מבטאת גאווה ריקנית זולה. עוז התקיפות וההתנשאות עצמם, נושאים מעתה אופי מלכותי של הטבה. ההשתררות גופה נובעת מעתה, מתוך הצורך לעשות סדר בדרכי ההתנסות.

ומיוזג מלכותי זה - כח של עזות השתול על פלגי לב חסוד - נשאה רות המואביה - "אמה של מלכות" - בחובה. מחד, היא מהוה סמל לדורות של ההתבטלות שבחסד:

"אמר ר' זעירא, מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר. ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים". (רות רבה ב,טז)

וכבר הרחבנו דברים בכמה מקומות, שגמילות חסדים הינה מידה הנוצרת בנקודת הישיות של האדם. שייסודותיו של חסד נטועים, בביטול הרצון העצמי, והכפפתו לצרכי הזולת. והבנה זו מפרנסת את מאמר רבותינו: "איזהו חסיד? המתחסד עם קוננו" (זהר דברים רפא,א). ואי אפשר לעמוד על תורפו של מאמר זה, עד שנטעין במשמעות 'חסד' והתחסדות, את מושג ההתבטלות כלפי שמיא.

31

וכאן אנו שבים ועומדים על טיבה של המזיגה הנפלאה שנשאה רות המואביה בנפשה. מחד, היתה אישיותה טבועה בחותם הגאות והעזות המלכותית - ירושה מאבותיה. ומאידך, נשאה באמתחתה את מידת ההתבטלות השלימה, שהביאתה להידבק בחמותה דיבוק ללא שיריון, תוך הפקרה מוחלטת של הירושה החומרית של בית אביה. "אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלני עמך עמי ואלוקיך אלוקי. באשר תמותי אמות וגו'" (רות א,טז-יז).

שילוב הכוחות הללו, הוא הגרעין הימנו נבטה והשתלשלה מלכות בית דוד.

ושכר הרגש - הרגש. ההגדרה הזו בדבר מצבה הרוחני של רות, מביאה אותנו לכלל הבנה, מדוע הוצב הדגש בהשתלשלות מלכות בית דוד, על רות המואביה:

"אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי. שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית". (ב"ק כג,א)

ולדברינו מובן מדוע התעכבו חז"ל אצל רות ונעמה, ולא התייחסו במישרין למלכות בית דוד העתידה לצאת מבני לוט. משום שהכחות החפונים אצל לוט, לא היו בשלים לחזור כמות שהם לכנסת ישראל. שוודאי זקוקין היו לנפה של קדושה - גפת החסד של רות - בה גיפתה היא, את סיאוב הזוהמה שבגאון מואב, אותו נשאה עמה בתורשה מבית אבא. ובכך הוכשרה לבוא בקהל, ולהתקין את אוצר המלכות. ומשורשה הוא שינק דוד, והשתית את כח המלוכה בישראל.

32

בסדום עוצבה השקפת עולם, המחייבת התעללות באביון מר נפש. נחקקו חוקים שאסרו מעשה חסד. בסדום יסדו מעצמה גאיונה, נטולת רגשות של הטבה. נעדרת לחלוטין תחושות של התבטלות.

והרינו נצבים מעתה משתאים, נוכח עזותו של לוט. במקום שהכריזו מלחמת חרמה בכוחו של חסד. ואחרי שהיה מודע לכך, וכבר טעם בעצמו טעמה של סכנה, וחש על בשרו את תוקף משפטי סדום, בפלוטית בתו. ובשעה שכבר נתערה ביניהם, 'יבאותו היום מינוהו עליהם לשופט' (רש"י בראשית י"ב). בו ביום, בז השופט הזה בפרהסייה לחוקי מדינתו, והכניס אורחים. וגם לכשבאו אנשי סדום לעשות באורחיו שפטים, נכבד בעיניו כבודם, יותר משל בנותיו. ובמסירות נפש אבירה, בחירוף נפשו ונפש בנותיו, הגן עליהם בעוז חסד פשר. ובצדק הלינו עליו אנשי סדום: "האחד בא לגור - וישופט שפוט" (בראשית י"ט).

וראיה גדולה לחידוש זה הוא שהתורה מספר שלידת מואב הי' ע"י יאוש נורא, שכשראו ססודם ועמורה נחרבן חשבו שכל העולם חרב, ולא יהי' להם למי להנשא, ולכן עשו דבר משונה להוליד מאביהם, וכתב רש"י שבאמת הי' להם להמתין קצת ולראות אולי נשאר איזה איש בעולם, אבל עד שיחפשו איש אחר שמא גם לוט ימות, ולכן מיהרו להוליד ממנו, ומעשה כזה מראה על יאוש גדול, שמיד נעשה מיואש, ואין לו חיוזק להתחזק ולחשוב שימתין קצת אולי יהי' טוב, ולא יצטרך לעשות דברים משונים.

עוד מציינו שכל האומה מואב הי' הם יאוש גדול, שהרי בלק שלח לקרא לבלעם לקלל את ישראל, ומבואר מרש"י והמפרשים שבלעם הי' אדם רע מאד, והי' אדם מסוכן מאד להזיק, שאם לא יתנו לו מה שהי' רוצה כסף וזהב וכבוד, הי' יכול

לקלל אותם, ולהחריב אותם, וא"כ לכאורה הי' מואב צריך להזהר מזה ולא להעמיד עצמם בסכנה לקרוא לבלעם, אבל הם קראו אותו מפני שאמרו שבין כך ובין כך הכל חרב, ואין מה להפסיד, כי עתה ילחכו הקהל וגו' כלחך השור את ירק השדה, וזה דבר שבא מחמת יאוש.

עוד מציינו במגילת רות, שמחלון וכליון הלכו למואב ואיתא בגמ' ב"ב דף צ"א ע"כ שנתיאשו מן הגאולה ע"ש, ומכל זה משמע שהטומאה וכת הרע של מואב הוא יאוש.

והחיפך של קליפת מואב בקדושה הוא דוד ומשיח, שהם ממש ההיפך של יאוש, שהרי ידוע שכל הענין שדוד נעשה מלך ישראל, הי' דבר שלא הי' אפשר לקוות לזה כלל, והי' לכאורה מצב מיואש לגמרי, כי דוד אמר על עצמו בספר תהלים מזור הייתי לאחוי ונכרי לבני אמי, ופירשו חז"ל שחשבוהו כממזר שנוול כשלא רצה אביו להולידו כדאיתא במדרש, ולכן רחקו אותו משאר הבנים של ישי, וכשבא שמואל הנביא לקיים דבר ה' ולמשוח את אחד מבני ישי למלך על ישראל, הביא אביו לפני שמואל כל הבנים, אבל לא הביא דוד עד ששאלו שמואל וכי אין לך עוד בן, כי לא עלה בדעתו שדוד שייך להיות מלך ישראל, וגם רצו לפסול את משפחת דוד מלכא בקהל כי הוא בא ממואב, ורק אז נתחדש להם ההלכה למשה מסיני שדרשין לא יביא מואבי אבל מואביה יכולה לבא בקהל ה'.

גם כל מצבו של רות המואביה הי' לכאורה לאחר יאוש, שלא הי' אפשר

לחשוב שמגירת עניה יצא המשפחה הכי מיוחסת בישראל, מלכות בית דוד ומשיח.

וגם מה שלקח בעוז את רות נראה ג"כ שהי' כבר במצב מיואש, ואעפ"כ לא התיאש, דאיתא בגמ' ב"ב דף צ"א ע"א שבעז כבר הוליד לפני זה ששים בנים ובנות, וכולם מתו וגם אשתו מתה, והוא לא התיאש אלא עוד פעם את רות לאשה, ואז זכה להוליד עובד אבי ישי, וזכה אז להמשיך כל מלכות בית דוד ומשיח.

ודרך אמר על עצמו בתהלים (ק"ט ד) ואני תפלה, ותפלה הוא היפך יאוש שהרי איתא בגמ' (ברכות י" ע"א) שאמר חזקיהו מלך יהודה לישעיהו הנביא כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, וא"כ אין שום יאוש כי תפלה יכול לפעול לטוב אפלו במצב שנראה שהוא כבר לאחר יאוש, ולגבי תפלה אין שום יאוש כלל.

גם כל הציפוי והקיווי שמצפים ומקוים כולל ישראל להגאולה ולמשיח נראה כאילו הוא מצב מיואש שכל כך שנים אנו בגלות ולא הועילו תפילותינו, אבל כלל ישראל אינם מתיאשים, ומתפללים ואינם מפסיקים מלהתפלל, ודייקא עי"ז יבא משיח, כי משיח נולד ממואב ומשיח יכבוש את מואב כמו שכתב רש"י בפרשת לך לך שקני קניזי וקדמוני שהם אדום עמון ומואב, יירשו ישראל רק ע"י משיח.

ומשיח הוא לשון משיח, היינו ע"י שיח שהוא תפלה יבא משיח, והוא גובר על יאוש כי שיח הוא בנימטריא מספר אחד יותר מיאוש, שיאוש הוא

בנימטריא שי"ז, ותפלה לשון שיח הוא אחד יותר שיח, ודוקא ע"י שיח שהוא תפלה שהוא היפך יאוש יבא משיח.

ואשר לפי"ז י"ל שהקב"ה רצה להראות לאברהם אבינו שכיון שבחר בו וכתר עמו ברית, ממילא גם יצא ממנו משיח ותיקון כל העולם, כי ידוע שאדם הראשון הי' צריך להביא העולם לתיקונו, אבל חטא אדם הראשון בחטא עץ הדעת, ועי"ז צריך העולם להמתין לתיקונו, ונתארך התיקון שלא יהי' ע"י אדם בעצמו, אלא על ידי ר"ת של אדם, דהיינו אברהם ד"וד משיח, ועי"ז שלשה אלו יבא העולם לתכלית התיקון.

ובזה הראה לו שיש לו כח של משיח, דהיינו כח התפלה לפעול אפילו כשהוא במצב שאין שום תקוה, ואפילו כשהרב חדה מונחת על צוארו אל ימנע עצמו מן הרחמים, ואורו של משיח הוא היפך יאוש, ואין שום יאוש כלל.

ולפי"ז י"ל שאברהם אבינו התפלל על סדום, ובאמת הי' רק רוצה להתפלל פעם אחת, וכשענה לו ה' שאינו מקבל תפלתו, הי' מפסיק להתפלל, אבל כשהתפלל באמת פעל בתפלתו להציל לוט וגם דוד ומשיח שהיו בלוט, וכיון שבכל פעם שהתפלל פעל זה יותר, ממילא הרגיש עי"ז רצון להתפלל אע"פ שלא הרגיש שיש לו כל כך תקוה שיוכל לפעול בתפלתו להצילם ממש, אבל מ"מ התחזק להתפלל עדיין ולא להתיאש, וכל שהתפלל יותר פעל יותר להוציא דוד ומשיח, וממילא הרגיש יותר רצון להתפלל ולא להתיאש, ולכן התפלל כל כך פעמים, ולבסוף דייקא ע"י שלא התיאש והפסיק להתפלל זכה להציל את לוט ודוד ומשיח, והבן.

וצריך לעבוד עם כח זה ולא להתיאש לא ברוחניות ולא בגשמיות, וצריך להתגבר על היצה"ר וטומאת מואב שהוא

יאוש, שיצה"ר זה לוחם להפיל כל אחד ביאוש, וכשרואה שאיזה דבר לא הולך לו כמו שרצה, מתגבר היצה"ר מאד ונותן בלבו מחשבות שאבד תקותו, ומתייאש ואינו חושב שעוד ישתפר המצב ושעדיין יוכל להגיע לגדלות בתורה וביראת שמים וכל המדריגות, וצריך לידע תמיד שזה רק עצת יצה"ר, כי באמת אינו כן, אלא תמיד יוכל להגיע לגדלות ואע"פ שיש לפניו מצב שאינו כל כך טוב צריך להיות תמיד עם תקוה שעוד יהי' טוב, ולעשות כל מה שיכול, ועי"ז ודאי לבסוף יצליח.

וברוחניות צריך לשאוף למדריגות גדולות אע"פ שנראה כאילו לא שייך אליו כלל מדריגות אלו, ואפילו לא נראה לו שיש שום תקוה שיגיע למדריגות אלו, כגון בתורה שחושב שאי אפשר לו לידע כל הש"ס עם התוס' והראשונים, וכן חושב שאי"ל לו כלל לידע כל ד' חלקי שלחן ערוך, אבל באמת אין שום מדריגה שלא יוכל להגיע אליו ע"י תפלה ותקוה לה.

נתיבות בין המצרים שלום

וכשם שיש גאולת הכלל כך יש גאולת הפרט. כפי שאנו אומרים בתפלת רבון כל עולמים לפני הקידוש בליל ש"ק, שתרחמני עוד בגלותי לגאלני ולעורר לבי לאהבתך. יהודי שאינו מרגיש אהבת ה' הוא בגלות ושרוי בחשכות, ותפלתו היא רבש"ע רחמני, אני שרוי בחשך ואפלה, רחמני לגאלני לעורר לבי לאהבתך. וכמו שבגאולת הכלל היסוד להמשיך את הגאולה הוא האמונה והצפיה לישועה, כך גם בגאולת הפרט. ישנם מצבים קשים ומרים שהאדם עובר המביאים אותו לידי יאוש והשלמה

נמצינו למידין כי ענין הברכה לרוקע הארץ על המים, יכולים להכינו שהוא הכח להתגבר על יסוד המים, היינו על יסוד התאוה. ויש לפרש עוד יותר, הרי ארץ הוא מלשון רצון, כאשר דרשו חז"ל (ב"ר י. ה.) שרצתה לעשות רצון קונה, והכונה ש"ע" הרצונות העזים דקדושה שיש בכני ישראל, הרצונות לעשות רצון קונם, יש להם הכח להתגבר על יסוד המים. יש בהבריאה בחינה של מים רבים שרוצים לאבד כל הרוחניות של האדם, והם המים של הארבע

מלכיות, כדאיתא בספרים (בני יששכר ניסן מאמר ד' בשם הגולה עמוקות) רבי"ם ר"ת רומי ככל יון מדי, והוא הכח הנורא של המים שרוצה להחריב כל העולם ביסוד התאוה, כאשר רואים בעינינו כח היצר בזמנינו להביא העולם לידי תאוות זרות. מים יש לו הכח ליכנס אף מתחת דלת סגורה, והוא להורות לנו עד כמה צריכים לשמור מהשטף מים רבים של יסוד המים הוא כח התאוה, אבל הקב"ה נתן לכני ישראל ובתוך הבריאה, היכולת להתגבר על המים רבים, לרקע הארץ

על המים, ויכול בכל מצב לקיים יתראה היבשה, ואף שלפעמים נראה להאדם כי תוקף הרע גובר עד כדי כך, והאדם חושב שבא לידי יאוש, יש להאדם להתגבר ולראות יבשה שהוא הכח נגד יאוש, יבשה עולה בגימטריא יאוש, כח המנגד, ולהאמין בזה באמונה שלימה שיכולים לבטל התענוגי עוה"ז הנמשל למים, וכל זה יכולים לכוון בעת הברכה לרוקע הארץ על המים.

עם המציאות, שנדמה לו שכבר לא יכול להיות אחרת, ולא יתכן שהוא עוד ישתנה, וחסר לו את הצפיה לישועה במובן הפרטי, שאינו מאמין כבר שתתכן אצלו גאולת הנפש בבחי' לתקן עולמו הקטן במלכות שדי. ועל כגון דא אמר מרן מקוברין זי"ע שהגרוע ביותר הוא כאשר יהודי משלים עם מצבו, כי מי שאינו משלים עם מצבו ומצפה לישועה באמונתו השלימה כי קץ שם לחשך, הריהו ממש ע"ז את הישועה בגאולתו ופדיון נפשו.

45 והנה מלבד מה שנתבאר שחסרון בצפיה לישועה הרי הוא גם חסרון מהותי בהבנה של ביאת המשיח ותכלית הבריאה, יש עוד משמעות לצפיה לישועה ע"פ מה שנתבאר בספה"ק שבכתב האמונה להמשיך הדבר שאממינים בו, וזהו משאחז"ל (יל"ש הושע תקיט) בזכות אמונה נגאלו אבותינו ממצרים ובזכות אמונה עתידים להיגאל, וכמו שנאמר ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' וגו', שאין הכוונה על עצם האמונה כהשי"ת שברא את העולם, אלא האמונה בגאולה שהאמינו כי פקד ה'. וזה גם היה חשש משרע"ה באומרם והם לא יאמינו לי, שאמנם ישראל מאמינים בני מאמינים הם, אך חשש שלא יאמינו בגאולה, בהיותם סבורים שאינם ראויים כבר לגאולה. ובאמת רק בזכות האמונה הונו נגאלו. וכך גם בזכות אמונה עתידים להגאל, שהכח להמשיך את הגאולה הוא האמונה בה והצפיה לישועה. וכמו שמצינו בענין האמונה בהשגחה פרטית, שכל כמה שאמונתו של יהודי יותר חזקה ובהירה בהשגחה הפרטית, שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, והשגחתו ית' פרושה על כל צעד ושעל של הנהגת העולם והנבראים, כך זוכה הוא שאכן תהיה פרושה עליו השגחה פרטית ושמידה מיוחדת. כך גם לגבי הגאולה העתידה, האמונה במלך המשיח והצפיה לביאתו ממשכים את הגאולה. ואי' בילקוט

אזור ישראל בגבורה - אמונה

א **בפירוש התפלות והברכות** (לרבי יהודה) **שלמה המלך ע"ה** אמר חגרה בעוז מתניה, ופי' בספר התניא (גה"ק א) 'מתנים הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם. והם המוליקים ומביאים אותו למחוז חפצו. וכמו שהוא בגשמיות הגוף כך הוא בבחי' רוחניות הנפש האלהית האמונה האמיתית בה' אחד א"ס ב"ה... הנה אמונה זו נק' בשם בחי' מתנים דבר המעמיד ומקיים את הראש הוא השכל המתכונן... וזהו חגרה בעוז מתניה, הרי שענין החגורה מתייחס לאמונה, ועל זה נאמר חגרה בעוז מתנים.

ב **ב"ה** אמונה א"א לאדם להתגבר נגד היצר, לפי תקיפות האמונה של האדם יכול האדם להתגבר על היצר, כי האדם המאמין באלקים באמונה פשוטה ובבהירות האמונה אינו יכול לעבור על פי ה'. וזה הכונה אנו ישראל, היינו בחגורה של אמונה, ובוה יש להם גבורה להיות גבור הכובש את יצרו. תפקיד החגורה הוא להיות מפסיק בין לבו לערוה, אמונה הוא המפסיק בין לבו לערוה, כי ע"י האמונה אינו מתאוה לכל התאוות של העולם, ויכול לשמור לבו מכל המחשבות רעות.

ד הקב"ה הבטיח את אברהם אבינו ואחריו כן יצאו ברכוש גדול, מה נקרא רכוש אצל אברהם אבינו, אברהם אבינו עסק כל ימיו להביא אמונה בתוך בני דורו, וכאשר בני ישראל יצאו ממצרים באמונה צרופה זה נקרא אצלם רכוש גדול, וכן פירשו הרבה מפרשים כי ירכוש גדול היינו אמונה, ובלשון העקידה יצחק (פרשת צו) וזהו שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה (באשית טו, יד) ואחריו כן יצאו ברכוש גדול, היינו שיצאו עם אמונה, ולכן אזור ישראל

גבורה עולה בגימטריא ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כי זה הוא הגבורה של איש ישראל - האמונה שהשריש בנו אברהם אבינו ע"ה, שזה הכלי זיין נגד כל יצר הרע שיקום במשך הדורות.

אמונה הוא, הכח ללחום נגד הכל, זה הוא הגבורה האמיתית, כתיב באברהם אבינו כאשר הלך למלחמה נגד המלכים, שלקח עמו שי"ח איש ורש"י מביא שזה אליעזר, מה הכונה של המספר שי"ח שבוה הוא גבר נגד המלכים, רק אמונה עם גבורה עולה שי"ח, שזה הי' גבורתו של אברהם אבינו ע"ה, האמונה שלו, וזה הרמז שהי' אליעזר, כי אליעזר מורה על 'אלקי אבי בעזרי', כח האמונה. וע"י האמונה הי' לו נצחון במלחמה במצב שהי' נראה עפ"י הטבע שאי אפשר לנצח, וזה הוא הכח לכל הדורות שהניח אברהם אבינו, הגבורה של אמונה, שי"ח הוא א' למעלה מיאוש, כמו שמביא בספר דברי סופרים (מאת ט"ו), כי מי שמאמין שהכל ביד ה' אינו מתיאש, ומי שאינו מתיאש יש לו הגבורה התמידית להתגבר על כל מונע.

46 הלקח רוקע הארץ על המים והלבוב קלט

ועוד יש לכלול בענין ברכה זו, עפ"י מה שכ' בספר אור החכמה (ב) בשלח ד"ה אז יסוף) בענין קריעת ים סוף, שבעת קריעת ים סוף היו ב' הפכים, הצלת כלל ישראל, ואיבוד מצרים, הנה מצינו בשער הקדושה כי יסוד המים הוא שורש כל התענוגים והתאוות, נמצא כי קריעת ים סוף פירושו, לעצור כח המים, היינו כח התאוה, ולפ"ז כותב שם דבר נפלא, כי המצריים שהם היו דביקים בתענוגי עוה"ז, הם נמשכו לתוך המים, והמים הי' גבורים עליהם, אבל בני ישראל שגברו על התאוה, שישבו על סיר הכשר ולא טעמו ממנו, ולא נמשכו אחר ערות הארץ של המצריים, וביסודם הם שייכים להמרכבה של אברהם יצחק ויעקב, הם זכו לקריעת ים סוף שהוא ענין יבשות כח התאוה. כי מי שאינו נמשך אחר התענוגים אין המים שולט עליו.